

Politisk magtfordrejning

Når overmagten systematisk svigter

Af Mikael Hertig *

* cand. scient. pol., Sønderborg

Politisk magtfordrejning

Når myndighederne systematisk svigter

Resumé

Denne artikel introducerer et nyt begreb, *Politisk Magtfordrejning*.

Politisk Magtfordrejning beskriver det fænomen, hvor individernes rettigheder i strid med grundlov og menneskerettigheder systematisk tilsidesættes af et samlet politisk-administrativt offentligt system. Det er karakteristisk, at det ikke er én person, der rammes, men alle eller en stor andel af alle i samme situation. Det er også typisk, at de reelle klagemuligheder ikke eksisterer. Meningen med den franske uafhængigserklæring 1789 var og er, at mennesket skal beskyttes mod et mere eller mindre korruperet systems vilkårlige magtudøvelse. Magt korruperer. Derfor skal der efter menneskerettighedserklæringens idé en form for modmagt og modekspertise til. Derfor har vi i Danmark prøvet at indarbejde sådanne beskyttelsesmekanismer i det politiske system. Men de er langt fra tilstrækkelige. Politisk magtfordrejning burde aldrig kunne finde sted i et demokratisk politisk system.

Forestil dig, det minder om **Spiralkampagnen i Grønland**. Sådan ser det også ud i forbindelse med Jobtrenes sagsbehandling af kontanthjælpsmodtagere, der burde tildeles kontanthjælp, eller i sagen om ulovlig sanktionering, eller som ikke får den førtidspension, de efter loven skulle have haft.

Indledning

Hvis embedsmænd og politikere på Slotsholmen bliver opmærksom på en tendens, en udvikling, der truer med måske at trække uønskede konsekvenser med sig, kan man kalde det *bekymring*. Før bekymringen opstod, udviklede livet sig af sig selv, foldede sig ud. Men risikoen ved sådan en bekymring er, at den bevæger nogle embedsmænd og politikere til at blive så nervøse, at de begynder at overveje, om et indgreb måske kan blive nødvendigt.

Spiralkampagnen som eksempel:

Kender du historien om "**Spiralkampagnen**", hvor halvdelen af alle grønlandske piger omkring 1965 fik opsat en spiral, mange uden nogen form for samtykke eller vejledning? Nogen i det daværende have tænkt den tanke, at den vedtagne politik med fordanskningen og industrialiseringen af Grønland. Grønlænderne skulle efter den nye grundlov fra 1953 gøres til danskere. Men man kan forestille sig, at nogle et sted i centraladministrationen måske fik blik på en kurve over befolkningsudviklingen i Grønland. Dels kan det have set ud til, at grønlænderne fik langt flere børn end danskerne, og tilmed er der også erfaring for, at de grønlandske mødre føder deres børn meget tidligere end tilsvarende danske kvinder. Tanken om en 'befolkningsekspllosion' i Grønland kan have bevæget embedsmænd og måske også politikere i Slotsholmen og nærmere omegn. Tanken om konsekvenserne af en befolkningsekspllosion for boligbyggeri, skoler, investeringer og udgifter ved fordanskningspolitikken har kunne give anledning til bekymring og formulering af en politiske indgreb. Til mønstret i forbindelse med spiralkampagnen hører også spørgsmålet om, hvorvidt offentlighed eventuelt skulle orienteres eller ej, og i den sammenhæng også, om man kunne gennemføre kampagnen i hemmelighed

. Mønstret ser således ud:

**Fri livsudfoldelse -----> Opmærksomhed ----->
Bekymring----->Behov for indgreb -----> Udvikling af
kontrolpolitik, herunder spm om offentlighedens
inddragelse -----> fuldbyrdelse.**

Hermed blev den førhen frie, ukontrollerede livsudfoldelse bragt under kontrol af en administrativ og politisk eksekveret proces. Tænk på spiralkampagnen som et mønstereksempel på Politisk Magtfordrejning.

.

Tanken om **kontrolltab** kan indenfor de kredse, der er fortrolig med at udøve administrativ eller politisk magt, ses som et mareridt. Ideen om, at alt muligt skal være under kontrol kan ses som et aspekt af selve magtens inderste væsen.

I den magtudsøvelsens sammenhæng kan **bekymring** ses som en form for risikovurdering, hvor magtpositionen eventuelt kan trues af en form for udvikling, som kan føre til situationer, der bringer situationen *ud af kontrol*. Hvad embedsmanden eller magthaveren ser på, er ikke hensynet til den frie livsudfoldelse, det er ikke den enkelte kvindes egen ret til et seksualliv; det er en mere abstrakt situation, hvor forestillinger om magtens tredeling, individets frihed fordamper, og mennesket bliver til en ting, og hensynet til dets livsudfoldelse skal sættes ud af kraft.

Et genkendeligt mønster: politisk magtfordrejning

I masser af åbne politisk-administrative sammenhænge er der næppe noget problem. Men det kan hurtigt handle i en form for "too big to fail". Ligesom ved spiralkampagnen kommer hensynet til helt fundamentale menneskeretlige værdier til kort over skrivebordsverderens angst for kontroltab. Ønsket om at være i kontrol, at udøve magt, trumfer de væsentlige forestillinger om forholdet mellem individ og politisk system ud. Der opstår et fænomen, jeg her definerer som **"politisk magtfordrejning"**. Almindelig juridisk magtfordrejning i forvaltningsretten handler om tilfælde, hvor en enkelt afgørelse ulovligt præges af en **usaglig interesse**. Efter den konkrete lovgivning skulle afgørelsen opfylde et formål, der angives i en bestemt paragraf i en lov. Ved forvaltningsretlig magtfordrejning bliver paragraffen ikke længere formålets opfyldelse, men et påskud til noget helt andet.

Ved politisk magtfordrejning tilsidesættes hensynet til individerne af et selvkørende politisk system, med eller uden nogen anden form for retfærdiggørelse (legitimering). Stiller man spørgsmålet: Forfølger det her mønster af undertrykkelser noget lovligt formål eller ej? I tilfælde, hvor retfærdiggørelsen fordufter, er det de demokratiets grundregler, der tilsidesættes uden nogen lovlig grund. Her kommer vi til en situation, hvor vi kan hoppe og danse, uden at det samlede politiske system yder det forsvar for borgeren mod myndigheden i hvert enkelt tilfælde sådan, som det skulle have været i et system med magtens tredeling, og ikke mindst iagttagelse af den beskyttelse, der i forvaltningsretten kaldes **legalitetsprincippet**. Efter det princip må ingen myndighed udsætte det enkelte menneske for ind- eller overgreb i dets liv, uden at der er en lovhjemmel. Navnlig gælder, at jo dybere indgreb, borgeren udsættes for, des klarere skal lovbestemmelsen (hjemlen) være (**proportionalitet**).

Politisk magtfordrejning overlader det enkelte menneske i en undertrykt magtesløs tilstand, fordi de vigtigste retsgarantier systematisk er sat helt eller delvist ud af kraft. De sammenvoksede kræfter i form af en klæg klump af embedsværk,

lovgivningselementer, administrativ praksis, selvbekræftende ankeorganer, amputeret domstolsadgang osv. lander i en slags **too big to fail**.

Jobcentre og de langtidssyge kontanthjælpsmodtagere

Efter gældende lov skal jobcentre indstille borgere, der ikke har udsigt til at kunne få arbejde på grund af langtidssygdom eller handicap uden udsigt til helbredelse, til førtidspension. Men hver gang forvaltningen følger lovens bogstav, påføres den en ekstra årlig udgift på omkring 150.000 kr. på grund af uhensigtsmæssig lovgivning. Kommunerne har ikke råd til at rette sig efter loven, og derfor er de meget usaglige i langt de fleste enkeltsager på området. Skulle de rette sig efter lovgivningen, ville det årligt æde omkring 5-6 mia. kroner af det finansielle råderum. Det ser ud til, at der er enighed på Slotsholmen (Finansministeriet, Indenrigsministeriet, KL, Beskæftigelsesministeriet, Regeringen og et flertal i folketinget) om, at der ikke skal bevilges førtidspension efter loven. Derfor lider folk i årevis under kontroller og forsøg på at jage dem i arbejde, selvom enhver kan se, det ikke kan lade sig gøre.

Sanktioner i beskæftigelseslovgivningen

I et samråd fornylig legitimerer beskæftigelsesminister Ane Halsboe Jørgensen, at stribevis af kontanthjælpsmodtagere ulovligt er blevet sanktioneret af de kommunale jobcentre. Ankestyrelsen havde forinden ved en stikprøveundersøgelse afsløret systematiske ulovligheder, der delvist så ud til at være begrundet i et uhensigtsmæssigt it-system. I stedet for at forlange alle kommunernes ulovlige sanktioneringer gennemgået, og hvert enkelt individ tildeles oprejsning og erstatning, så slår ministeren opgaven hen, måske på grund af noget med KL og ressourcemangel.

Man skal her huske på, at modtagere af kontanthjælp og tilsvarende ydelser er de fattigste mennesker i dette land. De bliver slået hårdt ud ved økonomiske sanktioner, de risikerer at sulte og eller blive sat ud af deres boliger. Overfor dette står det dekadente politiske systems ligegyldighed.

Fremgangsmåden ved tvangsfjernelser

Alle lande har en lovgivning, der gør det muligt at fjerne børn fra deres forældre. Det er nemt at forstå, at børn kan udsættes for mishandling og svigt i et omfang, der gør det nødvendigt. Men det er et indgreb, der i menneskeretlig forstand kræver særlige retsgarantier, fordi indgreb i retten til et familieliv - herunder til at være sammen med sin far og mor - sidestilles med straf for kriminalitet. Forældre og barn har ret til advokat, og der burde have været adgang til uvildig prøvelse i overensstemmelse med reglerne om fair rettergang eller "equality of arms". Men det er der ikke i Danmark. Vi har en generel tradition i Danmark for, at forvaltningen har ret i sine vurderinger, fordi det antages, at den overholder almindelige regler om faglighed og saglighed. Men til almindelig faglighed og saglighed hører, at påstande kan trykprøves. Det vil på juridisk fagsprog sige, at påstande ikke blot efterprøves **formelt**, men samtidig og mere indgående også i **substansen**, også kaldet **materielt**. I almindelig dansk praksis er der tale om en nulfejlskultur, der går lige fra en falsk påstand opstår i den kommunale forvaltning, til en tvangsfjernelse blåstemples af Børn- og UngeUdvalget (et afhængigt nævn med tilknytning til kommunen) , efterfølgende i Ankestyrelsen og til sidst i en skueproces i byretten.

Fællespræget ved Politisk Magtfordrejning

Der er et særligt kendetegn ved politisk magtfordrejning. Den etableres i en form for politisk nulfejlskultur, hvor en neurotisk angst en for at miste kontrol forlængst har

udtrumfet de helt fundamentale værdier i et demokrati. Meningen med den franske uafhængigserklæring var og er, at mennesket skal beskyttes mod et mere eller mindre korrumpet systems vilkårlige magtudøvelse. Magt korrumpere altid. Derfor skal der en form for modmagt og modekspertise til. Derfor har vi prøvet at indarbejde beskyttelsesmekanismer i det politiske system. Men de er langt fra tilstrækkelige. For politisk magtfordrejning burde aldrig kunne finde sted i et demokratisk politisk system.

Henvisninger

Akerman, Susan-Rose: corruption and government, cambridge 2012, kap 9, "controlling political power, 143-179

["https://www.cambridge.org/core/books/abs/corruption-and-government/controlling-political-power/99CEDA28186B8627CD9E80E29BF86063"](https://www.cambridge.org/core/books/abs/corruption-and-government/controlling-political-power/99CEDA28186B8627CD9E80E29BF86063)

christensen, jp mfl "Dansk Statsret", JØF 2016 kapitel 6, 121-29, især121

DR Spiralkampagnen:

Frankrigs Uafhængighedserklæring 26. august 1789: <https://www.conseil-constitutionnel.fr/la-constitution/la-declaration-des-droits-de-l-homme-et-du-citoyen-du-26-aout-1789>

Gammeltoft-Hansen H mfl. Forvaltningsret JØF Forlag 2002 henvisninger om Magtfordrejning, 324, 335, 829

Montesqieu, L'esprit de la loi.

Rytter, Jens Elo : Individets Grundlæggende Rettigheder, Karnov 2021

Träskmann, Träskman, Per Ole Torvald: *legalitetsprincippet* i *Den Store Danske* på lex.dk. Hentet 27. juni 2023 fra <https://denstoredanske.lex.dk/legalitetsprincippet>